

Identifying Drivers Influencing Rural Tourism with a Future Research Approach (Case Study: Villages of Nir County)

Bahram Imani^{*1} and Omid Hamid Nanakaran²

Article history:

Submitted: 3 April 2022

Revised: 6 February 2023

Accepted: 5 October 2023

Available Onlin: 5 October 2023

How to cite this article:

Imani, B. and Hamid Nanakaran, O. 2024. Identifying Drivers Influencing Rural Tourism with a Future Research Approach (Case Study: Villages of Nir County), Rural Development Strategies, 11(4): 412-427

DOI: 10.22048/RDSJ.2023.334669.2009

Abstract

One of the most important discussions about tourism development is planning for the future, and in fact, futures studies. Therefore, this study intends to identify the most important drivers of tourism in Nir villages and then provide solutions and strategies to develop tourism in the county in the future. This research was done in the year 2021 and is based on its applied purpose and in terms of its analytical and exploratory nature. The method of data collection, according to the nature of the research study, is both library and field. Qualitative data was collected through an open questionnaire and document review. Quantitative data was prepared numerically and by weighting the Delphi questionnaire. In such a way that first the indicators were collected in different dimensions, and then they were provided to specialists and experts. In order to identify driving and key variables, the model of mutual effects has been used in the form of Mic Mac software. In the next step, after identifying the key factors, 30 experts were asked to assign a score of 0 to 3 to the indicators based on their degree of influence in the framework of the matrix of mutual effects. The results showed that six variables were in independent positions, two variables were input variables, two were dependent variables, and two were in binary positions. Also, the factor of planned tourism in the villages, whose direct impact was 24, as the input factor with the highest determining power in the first place, is the key driver for the development of tourism in the villages of Nir City from the expert panel's point of view. Also, environmental protection, residential facilities, and health facilities of the village were in second place with an impact rate of 17. In this regard, it is suggested to develop a codified programme for the development of rural tourism according to the powers and potentials of the region. In such a way that the development of the tourism industry in rural areas is studied as a new strategy by local communities, political agents, and planners who are considered important factors in the reform of rural areas and can play a major role in the development of these areas.

Keywords: Planning, Rural Development, Rural Tourism, Future Research, Nir County.

1- Associate Professor of Geography and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardebili, Ardebil, Iran.

2- MA student of Geography and Rural Planning, University of Mohaghegh Ardebili, Ardebil, Iran.

Corresponding Author: bahram_imani60@yahoo.com

© 2022, University of Torbat Heydarieh. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

مقاله پژوهشی

شناسایی پیشران‌های تأثیرگذار بر گردشگری روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی (نمونه موردی: روستاهای شهرستان نیر)

بهرام ایمانی^{۱*} و امید حمید ننه کران^۲

تاریخ دریافت: ۱۴ فروردین ۱۴۰۱

تاریخ بازنگری: ۱۷ بهمن ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۳ مهر ۱۴۰۲

چکیده

یکی از مهم‌ترین بحث‌ها در خصوص توسعه گردشگری، برنامه‌ریزی برای آینده و در واقع آینده پژوهی است. بنابراین، این پژوهش قصد دارد مهم‌ترین پیشران‌های مؤثر در گردشگری روستاهای نیر را شناسایی نموده و سپس با ارائه راهکارها و استراتژی‌ها توسعه گردشگری این شهر را برای آینده تدوین نماید. این پژوهش در سال ۱۴۰۰ انجام شده و بر اساس هدف کاربردی و از نظر ماهیت تحلیلی و اکتشافی است. روش گردآوری اطلاعات، با توجه به ماهیت مطالعه تحقیق به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. داده‌های کیفی با پرسشنامه باز و بررسی اسناد صورت گرفت. داده‌های کمی به صورت عددی و از طریق وزن‌دهی پرسشنامه دلفی تهیه شد. به شکلی که ابتدا شاخص‌ها در ابعاد مختلف گردآوری و سپس در اختیار متخصصین و کارشناسان قرار داده شد. برای شناسایی متغیرهای پیشران و کلیدی از مدل تأثیرات متقابل در قالب نرم‌افزار میک مک استفاده شده است. در مرحله بعد پس از شناسایی عوامل کلیدی از ۳۰ نفر از متخصصین درخواست گردید، در چارچوب ماتریس تأثیرات متقابل، بر اساس میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به شاخص‌ها امتیاز صفر تا سه اختصاص دهند. نتایج نشان داد شش متغیر در جایگاه مستقل، دو متغیر به عنوان ورودی، دو متغیر وابسته و دو متغیر نیز در جایگاه دوجهی قرار داشتند. همچنین عامل گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها که میزان اثرگذاری مستقیم آن ۲۴ بدست آمد، به عنوان عامل ورودی با بالاترین قدرت تعیین کنندگی در جایگاه نخست، پیشران‌های کلیدی برای توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر از دیدگاه هیات خبرگان است. همچنین حفظ محیط زیست، امکانات اقامتی و امکانات بهداشتی روستا با میزان اثرگذاری ۱۷ در جایگاه دوم قرار داشتند. در این راستا پیشنهاد می‌گردد، با توجه به توان‌ها و پتانسیل‌های منطقه مورد نظر، برنامه‌ای مدون جهت توسعه گردشگری روستایی تدوین گردد. به گونه‌ای که توسعه صنعت گردشگری در نواحی روستایی مورد مطالعه به عنوان یک استراتژی جدید توسط جوامع محلی، عوامل سیاسی و برنامه‌ریزان است که به عنوان عوامل مهم اصلاح مناطق روستایی به شمار می‌آیند و می‌تواند نقش عمده‌ای در توسعه این نواحی داشته باشد.

۱- دانشیار گروه برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل

(*- نویسنده مسئول: bahram_imani60@yahoo.com)

کلمات کلیدی: برنامه‌ریزی، توسعه روستایی، گردشگری روستایی، آینده‌پژوهی، شهرستان نیر.

مقدمه

در دنیای امروز، صنعت گردشگری به موضوعی جهانی تبدیل شده است و به سرعت در حال رشد است (سازمان جهانی گردشگری^۱، ۲۰۲۲). این موضوع در مناطق روستایی به عنوان راهکاری محسوب می‌گردد که زمینه جلوگیری از جریان مهاجرت و ایجاد اشتغال را به دنبال دارد (کوانت و همکاران^۲، ۲۰۱۷). سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان، به صنعت گردشگری به عنوان عاملی که ثبات اقتصادی و جمعیتی برای جوامع روستایی به دنبال دارد، می‌نگرند. بسیاری نیز می‌پندارند که توسعه گردشگری راه حل بسیاری از مشکلات است که مناطق روستایی گرفتار آن‌ها می‌باشند. لذا گردشگری را عنصر لازم برای حرکت به سوی اصلاح مناطق روستایی می‌دانند. آنچه مسلم بوده، این است که از نظر موافقان و مخالفان توسعه، گردشگری روستایی به طور فزاینده عامل افزایش دهنده توان اقتصادی، بالابرنده قابلیت زیست در نواحی دورافتاده، محرک تجدید حیات سکونتگاه‌ها و نیز بهبود دهنده شرایط زندگی جوامع روستایی به حساب می‌آید. این موضوع در بسیاری از کشورها با سیاست‌های کشاورزی در ارتباط است و غالباً وسیله‌ای در جهت حمایت از محیط زیست و فرهنگ روستایی است، بنابراین می‌تواند نقش اساسی در توسعه و حفظ روستا داشته باشد. گردشگری روستایی با قدمتی بیش از یک قرن، امروزه یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری محسوب می‌شود که با ارائه جذابیت و ایجاد تمایل در استفاده از فضا و ویژگی‌های محیط روستایی برای گردشگران و همچنین کارکردی جهت بهبود و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و

زیست محیطی منطقه میزبان مورد توجه بسیاری واقع شده است. بنابراین می‌توان گفت، توسعه گردشگری روستایی در کنار رفع نیازهای جامعه محلی و گردشگران، با مدیریت منابع اقتصادی و اجتماعی، منجر به ایجاد توانمندی برای نسل آینده می‌گردد (کاپرا^۳، ۲۰۱۸). گردشگری در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است و بسیاری از برنامه‌ریزان از آن به عنوان رکن اصلی توسعه یاد می‌کنند. مقوله توسعه صنعت گردشگری، یکی از این موضوعات مهم و اساسی است که نقش بسیار مهمی در توسعه اقتصادی روستا دارد و می‌تواند با آینده‌نگری و طراحی سناریو منجر به بهبود رشد اقتصادی و بالا رفتن کیفیت زندگی افراد شود، است (تقوایی و حسینی‌خواه، ۱۳۹۶). آینده‌پژوهی دانش تحلیل، طراحی و برپایی هوشمندانه آینده است و مشتمل بر مجموعه‌ای از تلاش‌ها است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، عوامل متغیر یا ثابت و الگوها به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آن‌ها می‌پردازد (ویسی و همکاران، ۱۳۹۸). در آغاز هزاره سوم علم آینده‌نگاری، بررسی‌ها و پژوهش‌های پراکنده و غیرمنسجم در حوزه‌ی برنامه‌ریزی برای آینده را به علم مدون با اصول و مبانی استوار و روش‌های دقیق تبدیل کرده است که با بکارگیری آن می‌توان علاوه بر تحلیل روندهای گذشته، به کشف، ابداع و ارزیابی آینده ممکن، محتمل و مطلوب نیز دست یافت و یا در صورت لزوم تغییر داد (زالی، ۱۳۹۰). آینده‌نگاری در عصر حاضر از جمله مفاهیم نوپایی است که به واسطه نوپا بودنش هنوز مفهومی ساخته و پرداخته نیست و منابع قابل توجهی نیز از آن در دسترس قرار ندارد.

از اوایل دهه ۷۰ میلادی علم و هنر آینده‌نگاری به عنوان

1- UNWTO

2- Quandt

3- Kapera

جاذبه‌های گردشگری در زمینه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی در روستاهای این شهرستان می‌تواند زمینه‌های رشد و توسعه اقتصادی بخش‌های مختلف اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی و رفاه روستایی را در روستاهای این شهرستان فراهم آورد و به عنوان یک قطب مهم گردشگری در استان اردبیل و در سطح کلان و ملی مطرح شود، از این رو در پژوهش حاضر تلاش می‌شود عوامل کلیدی و پیشران‌های اصلی دخیل در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر شناسایی نماید و چهارچوب سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی انعطاف‌پذیر متناسب با شرایط منطقه ارائه شود.

در حیطه گردشگری روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی و شناسایی پیشران‌های آن در کشور تاکنون پژوهش‌های بسیار کمی انجام گرفته و پژوهش حاضر می‌تواند گامی استوار در جهت انجام دادن تحقیقات آینده باشد، اما در خصوص آینده‌پژوهشی گردشگری و مدل‌های راهبردی جدید در گردشگری تحقیقات اندکی نیز در سال‌های اخیر شکل گرفته که در ادامه به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود. با مطالعه منابع موجود مشخص می‌شود دستیابی به مزایا و مطلوبیت‌ها زمانی امکان‌پذیر خواهد بود که با برنامه‌ریزی صحیح و متمرکز برای آینده، بستر الزام برای این کار فراهم می‌شود. از همین روی آینده‌نگری گردشگری در منطقه، با توجه به قابلیت‌های موجود، می‌تواند نقش بسزایی در شناسایی عوامل کلیدی و برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی در آینده داشته باشد.

یابوتا و اسکوت^۱ (۲۰۱۰) فرآیند شبکه گردشگری، می‌تواند به عنوان یک عامل، برای سنجش میزان رشد مقصد گردشگری عمل کند.

ابزار سیاست‌گذاری به طور رسمی در چند کشور محدود به خصوص ژاپن بکار گرفته شد، ولی از اوایل دهه ۹۰ میلادی به طور گسترده با همکاری نهادهای بین‌المللی جهت توانمندسازی کشورها از این روش استفاده شد و امروزه به عنوان رویکرد غالب شناسایی فناوری در اکثر کشورهای توسعه یافته درآمده است (زالی و عطریان، ۱۳۹۵). در جهان رقابتی امروزه فناوری‌های نرم به تدریج جایگزین فناوری‌های سخت و مزیت‌های فناورانه شده و فرآیندها به جای ساختارها مورد توجه قرار گرفته است. کشورهایی که خواهان تحولات بنیادین هستند، برنامه‌ریزی‌های پابرجا و مبتنی بر طراحی سناریو با رویکرد آینده‌نگاری را محور عمده برنامه‌ریزی توسعه آتی خود قرار داده‌اند (بابایی میبدی و همکاران، ۱۳۹۹).

با وجود مشکلات فراوان در راه توسعه روستایی شهرستان نیر و کمبود پتانسیل‌های لازم در جهت توسعه بخش کشاورزی، صنعت گردشگری می‌تواند نقش مؤثری در رونق بخشیدن به اقتصاد روستا و گام مؤثری در جهت توسعه روستایی منطقه مورد مطالعه داشته باشد. در حالی که با توجه به توان‌ها و پتانسیل‌های منطقه مورد نظر هنوز هیچ برنامه‌ای جهت توسعه گردشگری روستایی تدوین نشده است، از این رو با توجه به رشد فزاینده جمعیت شهرها و افزایش مشکلات شهری و نیز عدم برنامه‌ریزی و همچنین عدم موفقیت برنامه‌های مختلف اجرا شده در جهت توسعه مناطق روستایی، ضروری است راهکارهای جدیدی در این زمینه ارائه گردد تا از امکانات و توانایی‌های بالقوه و بالفعل این مناطق در جهت رفع بخشی از مشکلات شهری و نیز توسعه و تحول نواحی روستایی به طرز معقولانه‌ای استفاده شود. روستاهای شهرستان نیر از جمله روستاهایی هستند که دارای پتانسیل و شرایط آب و هوایی متنوع برای جلب گردشگران داخلی و خارجی می‌باشد، ولی هنوز آنچنان که باید نتوانسته منجر به رشد و توسعه صنعت گردشگری و همچنین به منبعی برای درآمدزایی افراد در این شهرستان شوند. وجود

وی و شانسان^۱ (۲۰۱۷) ظرفیت برد اقتصادی، اجتماعی و زیستی هنگ کنگ باهم ارتباط مثبت و قوی دارند. یو و همکاران^۲ (۲۰۲۰) توسعه اکوتوریسم راهی مؤثر برای افزایش سرمایه‌های معیشتی در چین است. فلمسیتر و همکاران^۳ (۲۰۲۰) تجزیه و تحلیل ریتیم درک رابط میزبان و بازدید کننده را گسترش می‌دهد. استوکوفسکی و همکاران^۴ (۲۰۲۱) گفتمان‌های محلی می‌تواند بر تلاش‌های برنامه‌ریزی گردشگری روستایی تأثیر بگذارد. شکری و همکاران^۵ (۲۰۲۲) گردشگری تاب‌آوری معیشت عشایر را از طریق افزونگی عملکردی افزایش می‌دهد. ملک و کلانتری (۱۳۹۳) توزیع جاذبه‌های گردشگری در شهرستان خور و بیابانک با الگوی فضایی پراکنش زیرساخت‌های ارتباطی و شبکه‌ی راه تناسب ندارد و این موضوع نیازمند توجه ویژه است. زالی و عطریان (۱۳۹۵) ۱۴ عامل کلیدی در توسعه گردشگری آینده استان همدان تأثیرگذار هستند. بعد از تحلیل وضعیت‌های احتمالی، ۴۱۱ سناریو با احتمال وقوع ضعیف، ۱۴ سناریو باورکردنی و ۵ سناریو با احتمال وقوع قوی در توسعه گردشگری استان همدان شناسایی شده است. شمس و همکاران (۱۳۹۵) در اولویت‌بندی سناریوهای توسعه گردشگری روستایی به احتمال بودن سه سناریو؛ توسعه گردشگری سلامت، گردشگری روستاهای بکر و گردشگری خوراک اشاره دارد که می‌توان نتیجه گرفت سرمایه‌گذاری در حوزه تحقق این سه سناریو می‌تواند راهکار خوبی برای توسعه گردشگری روستایی در استان مازندران باشد. حیدری ساریان (۱۳۹۶) در بررسی اثرات گردشگری در توسعه اجتماعی مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر دریافت که در دو گروه مورد مطالعه بین متغیرهای کاهش تعداد اختلافات، عدالت اجتماعی،

تعاون اجتماعی، مشارکت اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود ندارد؛ اما بین متغیرهای تقویت زیرساخت‌های آموزشی، توانمندسازی، انسجام اجتماعی، رضایت از زندگی، دسترسی به خدمات اجتماعی، وضعیت اشتغال، وضعیت تحصیل، عضویت در تشکلهای مدنی، کیفیت زندگی و امنیت شغلی با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود دارد. ایمانی و همکاران (۱۳۹۷) آیین‌های بومی و سنتی فراوانی در مازندران وجود دارد که با توجه به استقبال و ذهنیت مردم محلی، زمینه‌های واقعی توسعه پایدار گردشگری روستایی را می‌تواند ایجاد نماید. جعفری و همکاران (۱۳۹۸) آینده نقش آفرینی زنان در مدیریت ورزش کشور هم‌زمان متأثر از عوامل و جریان‌های درون و برون‌سیستمی ورزش است. این چارچوب نگاهی کلی‌گرا، سیستمی و بلندمدت به مقوله مدیریت زنان در بخش ورزش دارد و می‌کوشد تا راهنمای عمل مدیران در افق‌های زمانی دورتر و حیطه‌های وسیع‌تر اجرایی باشد. اخوان کاظمی و نیکونهاد (۱۳۹۸) برای کاهش تأثیر بازدارنده‌های توسعه سیاسی در ایران بر روند شکل‌گرفته، تقویت پیشران‌هایی که فرآیند توسعه را در جامعه ایرانی نهادینه می‌کنند، ضرورت دارد. همچنین توجه به شاخص‌هایی همانند ترویج تفکر توسعه‌خواهی با نهادینه کردن آن با آموزش در همه مقاطع، به‌عنوان سنگ بنای توسعه همه‌جانبه کشور و معین کردن سرفصل‌های مربوط به توسعه سیاسی در برنامه‌ریزی‌های توسعه و اهتمام دولت و ملت به آن‌ها، می‌توانند مشکلات پیش‌روی توسعه سیاسی کشور را برطرف کنند و روند دستیابی به آن را سرعت بخشند. جعفری و همکاران (۱۳۹۹) رشد و توسعه شهری، وابستگی اقتصادی، نقش اقتصادی غالب شهر، طرح‌های توسعه شهری، گسترش بازار مسکن، روابط تولیدی حاکم، انباشت سرمایه، تغییر عملکرد شهری، بازساخت اقتصادی، قیمت اراضی و مهاجرت، به ترتیب بیشترین تأثیرگذاری را بر تغییرات

1- Wei & Shanshan

2- Yu

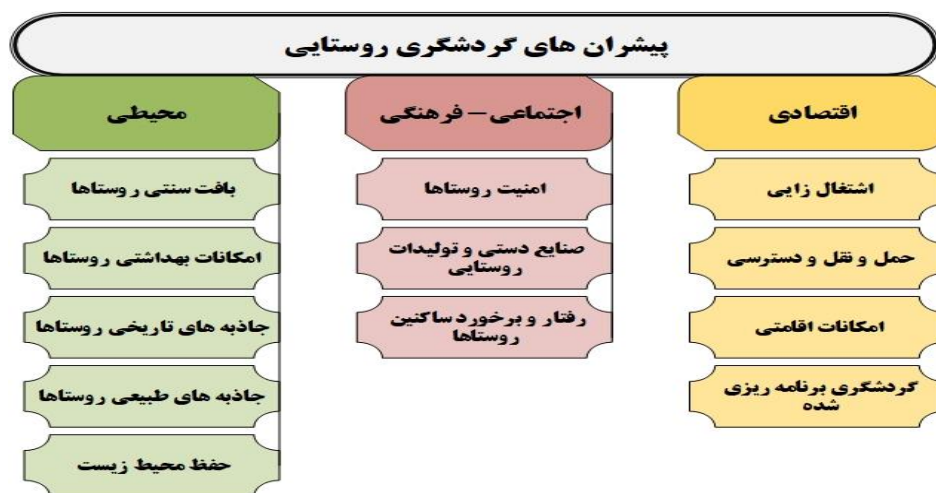
3- Flemsaeter

4- Stokowski

5- Shekari

رقابت‌پذیری گردشگری باید زیرساخت‌های موجود استان زنجان در حوزه اشتغال، خدمات رسانی و خدمات مهمانپذیری و همچنین زیرساخت‌های سیاسی و حمل‌ونقل تقویت شود. معدنی و تقوی (۱۴۰۱) اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی گردشگری روستایی در بهبود معیشت روستایی شهرستان سرعین پرداختند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند، پیشران‌ها باعث ارتقای کیفیت زندگی، بهبود وضعیت اقتصادی، توسعه زیرساختی و ... داشته‌اند. در نهایت با توجه مباحث مطرح شده، اقدام به ترسیم مدل مفهومی پژوهش گردید (شکل ۱).

کاربری اراضی در کلان‌شهر تبریز دارند. کارگزاران اصلی زلزلی و همکاران (۱۳۹۹) با توجه به امتیاز بالای تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم از میان ۴۰ متغیر، پیشران‌های کلیدی در توسعه آینده صنعت گردشگری تجاری با رهیافت آینده پژوهی در شهر جلفا، شامل دو متغیر بهبود وضعیت اقتصادی و اشتغال در منطقه و افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی تحت تأثیر توسعه آتی صنعت گردشگری تجاری منطقه قرار خواهند گرفت. علاوه بر این تعدادی از متغیرها که تأثیرگذاری بالا و تأثیرپذیری پایینی دارند عبارت‌اند از: توسعه ثبات سیاسی و امنیتی کشور، ایجاد کارخانه‌ها و صنایع جدید در منطقه و افزایش فرهنگ گردشگرپذیری مردم. حیدری و همکاران (۱۴۰۰) به‌منظور توسعه

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

واقع‌اند که در گردنه صائین با یکدیگر پیوستگی و مجاورت پیدا کرده‌اند. شهرستان نیر دارای دو شهر (نیر و کوراییم) دو بخش (مرکزی و کوراییم)، پنج دهستان (دورسون خواجه، رضا قلی قشلاق، یورتچی شرقی، یورتچی غربی و مهماندوست) و ۹۷ آبادی دارای سکنه می‌باشد که در این پژوهش ما به مطالعه بخش مرکزی شهرستان نیر که شامل دو دهتان دورسونخواجه و رضا قلی قشلاق می‌باشد، می‌پردازیم. در شکل شماره یک موقعیت روستاهای مورد مطالعه نشان داده شده است (شکل ۲).

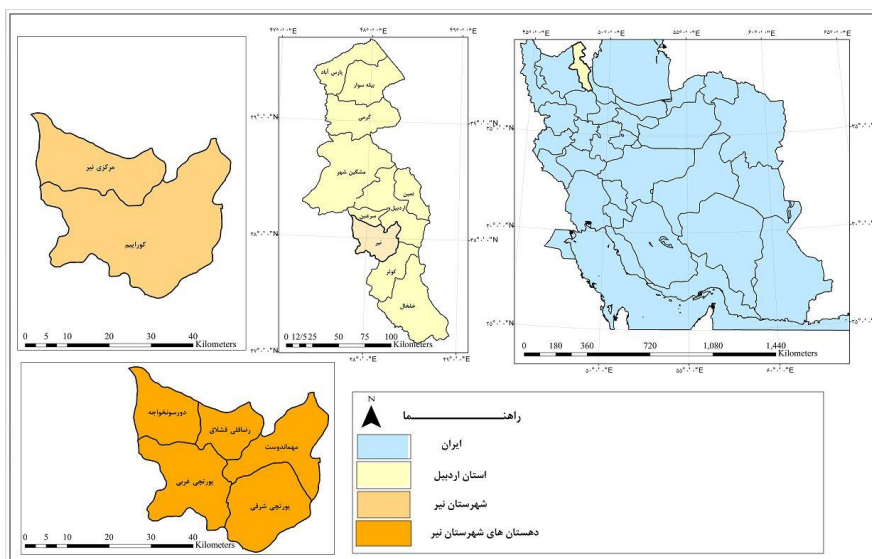
مواد و روش‌ها

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان نیر در ۳۸ درجه و ۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد و از طرف شمال و شرق به شهرستان اردبیل، از جنوب به شهرستان کوثر و از مغرب به شهرستان سراب و میانه محدود می‌شود. این شهرستان در ناحیه غربی و کوهستانی استان اردبیل قرار دارد به طوری که در شمال غربی آن توده آتشفشان سبلان و در جنوب آن کوه‌های بزقوش

روش علم آینده پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است که با بکارگیری مدل کمی انجام می‌گیرد. در پژوهش حاضر جهت گردآوری داده‌ها از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی بهره گرفته شده است. در بخش مبانی نظری پژوهش از منابع کتابخانه‌ای استفاده گردید.

از آنجا که هدف کلی این پژوهش، شناسایی مهم‌ترین عوامل پیشران‌های مؤثر در گردشگری روستاهای نیر است که بر این اساس بتوان با شناسایی این عوامل مؤثر، جهت رسیدن به وضعیت مطلوب گردشگری روستایی، اقدام نمود. بنابراین این پژوهش بر اساس هدف کاربردی و از نظر ماهیت، بر اساس

شکل ۲. موقعیت روستاهای مورد مطالعه

عدد دو، تأثیرگذاری متوسط و عدد سه، تأثیرگذاری زیاد است (طاهری دمنه و نادری خورشیدی، ۱۳۹۳). بنابراین در این تحقیق بنابر اهداف آن از دو نرم‌افزار استفاده شده است به گونه‌ای که برای تعیین پیشران‌های کلیدی از مدل معادلات ساختاری (تحلیل تأثیرات متقابل) در قالب نرم‌افزار MICMAC استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دو گروه از کارشناسان و متخصصان مرتبط با توسعه گردشگری روستایی، تشکیل شده است که دارای تخصص و سوابق پژوهشی در زمینه گردشگری اعم از راهنمایی و مشاوره پایان‌نامه و رساله، کتاب، مقاله و غیره بودند که دارای تحصیلات کارشناسی و کارشناسی ارشد بودند را شامل می‌شود.

نتایج

برای شناسایی مؤلفه‌ها و متغیرها، از ادبیات و پژوهش‌های پیشین مرتبط با موضوع بهره گرفته شده است. ابزار این تحقیق در بخش برداشت میدانی، توسط متخصصان و کارشناسان مرتبط با گردشگری بوده تا مهم‌ترین عامل توسعه گردشگری روستایی در روستاهای شهرستان نیر را به صورت سوال جواب دهند که بعد از طراحی پرسشنامه روایی آن باید توسط کارشناسان مورد تایید قرار گیرد. در این پژوهش برای پرسشنامه کارشناسان با استفاده از نرم‌افزار میک مک بر مبنای اثرگذاری شاخص‌ها، شاخص‌های موجود در سطرها بر شاخص‌های موجود در ستون‌ها تأثیر می‌گذراند، بنابراین شاخص‌های موجود در سطح تأثیرگذار و شاخص‌های موجود در ستون تأثیرپذیر هستند و میزان تأثیرگذاری آن‌ها نیز بر مبنای عدد صفر تا سه است به گونه‌ای که عدد صفر، بدون تأثیر؛ عدد یک، تأثیرگذاری ضعیف؛

عنوان عوامل اصلی مؤثر در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر انتخاب گردیدند که شامل ۱۲ مولفه (اشتغال‌زایی روستاها، امنیت روستاها، حفظ محیط زیست روستاها، گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها، جاذبه‌های طبیعی روستاها، جاذبه‌های تاریخی روستاها، صنایع دستی و تولیدات روستایی، امکانات اقامتی روستاها، امکانات بهداشتی روستاها، حمل و نقل و دسترسی به روستاها، رفتار و برخورد ساکنین روستاها و بافت سنتی روستاها) می‌باشد. به این ترتیب در مرحله بعد این ۱۲ مولفه به جهت انجام تحلیل‌های بعدی وارد نرم‌افزار میک گردید. پس از انجام گام اول پژوهش، از نتایج حاصله برای تحلیل و سنجش عوامل مؤثر در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر استفاده شد. در این بخش هیئت خبرگان در جداول اثرات متقاطع، اندازه اثرگذاری و اثرپذیری هر یک از عوامل دوازده‌گانه را بر یکدیگر مشخص می‌کنند. بر اساس روندنمای نرم‌افزار میک مک، این اندازه اثرگذاری با استفاده از طیف استاندارد نرم‌افزار صورت می‌گیرد. صفر حاکی از عدم تأثیرگذاری، یک نشان دهنده تأثیرگذاری کم، دو مبین تأثیرگذاری متوسط و نهایتاً سه مشخص کننده بیشترین تأثیرگذاری است. شایان ذکر است اندازه مطلق اعداد یاد شده در محاسبات کاربرد دارد و تحلیل‌ها بر اساس آن‌ها صورت می‌گیرد. در این راستا ۱۲ عامل اصلی شناخته شده در ماتریس اثرات متقاطع به وسیله نرم‌افزار میک مک مورد تحلیل قرار گرفت. اولین گام ارائه نتایج تحلیل، جدول ویژگی‌های تأثیرگذاری مستقیم عوامل است. اندازه این جدول (جدول شماره یک) برای ۱۲ عامل شناخته شده ۱۲*۱۲ می‌باشد که در پنج دور چرخش آماری داده‌ها (نظرات خبرگان) نتایج آن به تفصیل ذیل بدست آمده است. از مجموع ۹۱ رابطه (تأثیرگذاری و تأثیرپذیری) ارزیابی شده در این جدول، ۵۳ رابطه، دارای ارزش صفر (بدون اثر)، ۴۵ رابطه، دارای ارزش یک (اثرگذاری کم)، ۲۹ رابطه، دارای ارزش دو (اثرگذاری متوسط) و ۱۷ رابطه دارای

در این پژوهش به منظور دستیابی به هدف اصلی، در اولین مرحله توزیع پرسشنامه از جامعه آماری که شامل ۳۵ نفر از متخصصان و کارشناسان مرتبط با گردشگری روستایی بوده‌اند، خواسته شد تا مهم‌ترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در شهرستان نیر را که به صورت سوال باز مطرح شده بود جواب دهند. بر این اساس تعداد ۲۹ مولفه‌ی اثرگذار شناسایی گردید که عبارتند از: اشتغال‌زایی روستاها، ارتقاء سطح استانداردهای زندگی در روستاها، امنیت روستاها، حفظ محیط زیست روستاها، گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها، جاذبه‌های طبیعی روستاها، جاذبه‌های تاریخی روستاها، صنایع دستی و تولیدات روستایی، جاذبه‌های ورزشی روستاها، امکانات اقامتی روستاها، خدمات تغذیه روستاها، امکانات بهداشتی روستاها، حمل و نقل و دسترسی به روستاها، اطلاع‌رسانی و راهنمایی در روستاها، امکانات تفریحی روستاها، نحوه برخورد مسئولین محلی روستاها، رفتار و برخورد ساکنین روستاها، وضعیت زندگی روستاییان، درآمدزایی در روستاها، مهاجرت روستاییان، قیمت زمین در روستاها، تبادلات فرهنگی روستاییان و گردشگران، گرایش به اعتیاد در روستاییان، امنیت عمومی روستاها، پیوندهای اجتماعی روستاییان، میزان آلودگی هوای روستا، بافت طبیعی روستاها، میزان ساخت و ساز در روستاها و بافت سنتی روستاها. برای انتخاب عوامل اصلی مؤثر بر توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر تمام عوامل مشخص شده از مرحله قبل که ۲۹ مولفه بوده است، در پرسشنامه‌ای که به صورت بسته و در قالب طیف لیکرت طراحی شده بود میان جامعه آماری مذکور توزیع گردید و از پاسخ‌گویان خواسته شد که هر کدام از این مولفه‌ها تا چه میزان (منفی یک: خیلی کم؛ منفی دو: کم؛ ۳منفی سه: متوسط؛ منفی چهار: زیاد؛ منفی پنج: خیلی زیاد) در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر مؤثر می‌باشند. پس از دریافت پاسخ‌ها، سوالاتی که بیش از ۵۰ درصد پاسخ‌گویان مقادیرهای متوسط به بالا را انتخاب کرده‌اند ($Mean > 3$) به

ارزش ۳ (اثرگذاری شدید) می‌باشد. ضریب پرشدگی این جدول برابر ۶۳/۱۹ درصد است که نشان از تأثیر زیاد و پراکنده عوامل بر یکدیگر و حاکی از وضعیت پایداری سیستم است (جدول ۱).

تعداد کل ردیف‌ها و تعداد کل ستون‌ها به تفکیک برای هر عامل نشان می‌دهد که بیشترین تعداد ردیف مربوط به عامل "گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها" و کمترین تعداد ردیف مربوط به "جاذبه‌های طبیعی روستاها" و "جاذبه‌های

تاریخی روستاها" می‌باشد. همچنین بیشترین تعداد ستون مربوط به عامل امکانات اقامتی روستاها و کمترین تعداد ستون مربوط به عامل جاذبه‌های طبیعی روستاها و جاذبه‌های تاریخی روستاها است. تعداد مجموع ردیف‌ها و ستون‌ها برابر ۱۵۴ و نشان‌دهنده مربع بودن (۱۲*۱۲) ماتریس اثرات متقاطع این پژوهش است. از طرف دیگر ماتریس بر اساس شاخص‌های آماری با ۵ بار چرخش داده‌ای از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار بوده است (جدول ۲).

جدول ۱. ویژگی‌های آماری نظرات هیات خبرگان در تحلیل میک مک

شاخص	ارزش
اندازه جدول	۱۲*۱۲
تعداد چرخش	۵
تعداد صفرها	۵۳
تعداد یک‌ها	۴۵
تعداد دوها	۲۹
تعداد سه‌ها	۱۷
مجموع	۹۱
ضریب پرشدگی	۶۳/۱۹۴۴۴٪

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۲: اندازه کمیت ردیف‌ها و ستون‌ها به تفکیک مولفه‌ها

ردیف	عوامل	تعداد کل ردیفها	تعداد کل ستونها
۱	اشتغال‌زایی روستاها	۱۰	۱۷
۲	امنیت روستاها	۱۰	۱۴
۳	حفظ محیط زیست روستاها	۱۷	۱۵
۴	گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها	۲۴	۱۶
۵	جاذبه‌های طبیعی روستاها	۸	۵
۶	جاذبه‌های تاریخی روستاها	۸	۵
۷	صنایع دستی و تولیدات روستایی	۱۰	۱۷
۸	امکانات اقامتی روستاها	۱۷	۲۶
۹	امکانات بهداشتی روستاها	۱۷	۱۴
۱۰	حمل و نقل و دسترسی به روستاها	۱۰	۹
۱۱	رفتار و برخورد ساکنین روستاها	۱۰	۱۰
۱۲	بافت سنتی روستاها	۱۳	۶
	جمع	۱۵۴	۱۵۴

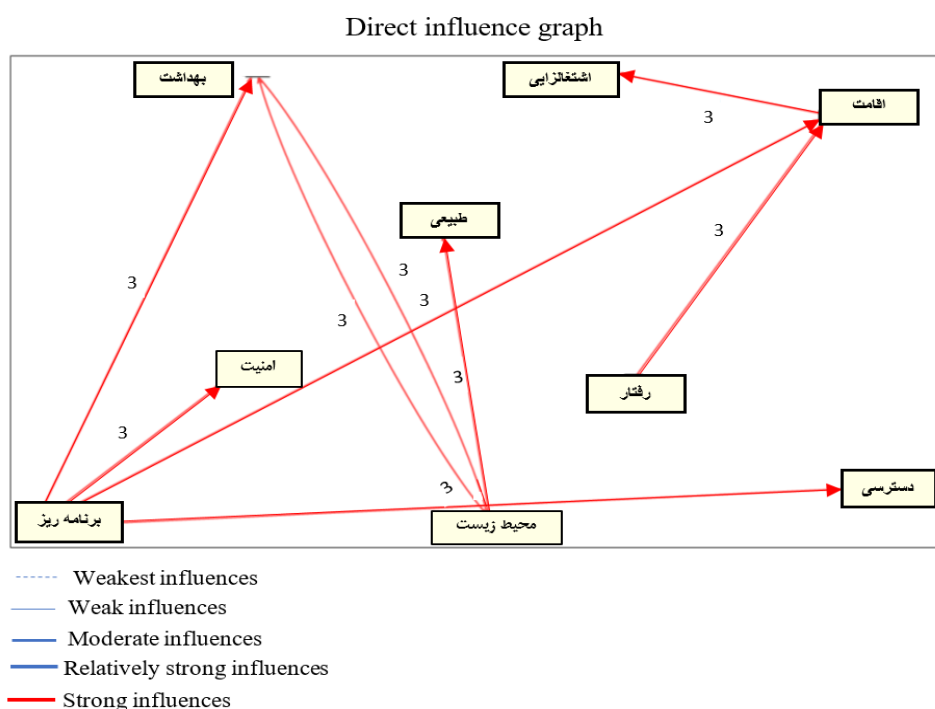
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

قابل ارزیابی، شدیدترین بین آن‌ها مشخص می‌گردد که ۹ عامل

در تحلیل تأثیر گذاری مستقیم عوامل، از کل رابطه‌های

روستاها" و "رفتار و برخورد ساکنین روستاها دارای شدید ترین تأثیرگذاری مستقیم بوده‌اند. در نمودار زیر وضعیت عوامل مورد تحلیل نشان داده شده است (شکل ۳).

شامل "اشتغال زایی روستاها"، "امنیت روستاها"، "حفظ محیط زیست روستاها"، "گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها"، "جاذبه‌های طبیعی روستاها"، "امکانات اقامتی روستاها"، "امکانات بهداشتی روستاها"، "حمل و نقل و دسترسی به

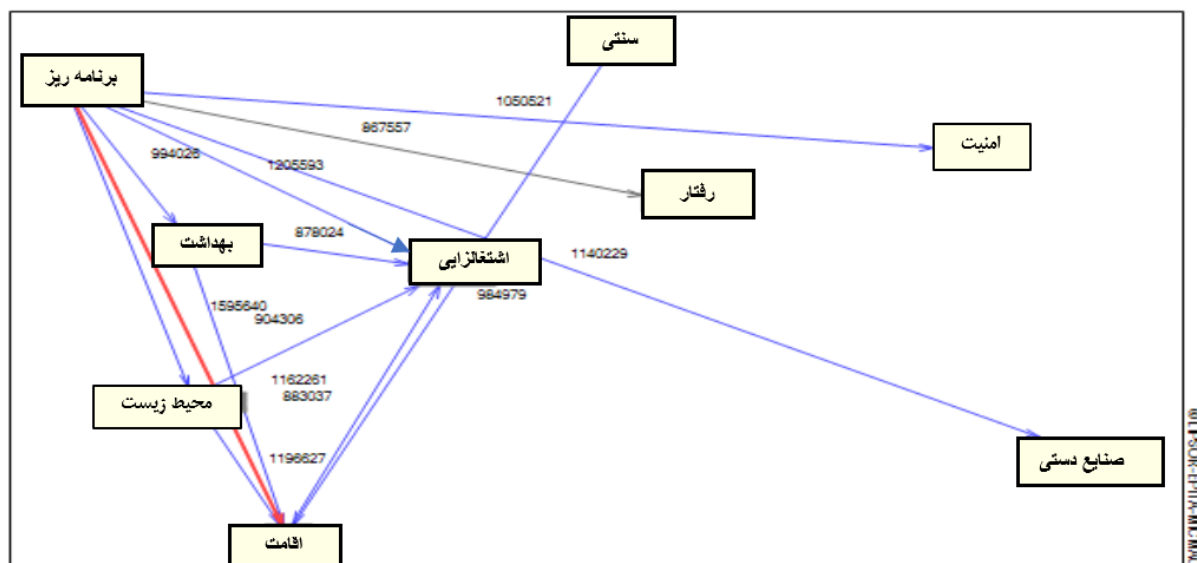
شکل ۳. نمودار تأثیرگذاری مستقیم متغیرها

اصلی) هستند که در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر (از دیدگاه خبرگان این پژوهش) دارای بیشترین اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم اند. البته باید اشاره کرد که متغیرهای "گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها"، "جاذبه‌های طبیعی روستاها"، "جاذبه‌های تاریخی روستاها" و "امکانات اقامتی روستاها" دارای حالت نامعین و مرزی بوده و احتمال گرایش آن‌ها به ناحیه دیگر در صورت تغییر شرایط وجود دارد. این نتایج در جدول زیر تشریح و نقشه خروجی نرم افزار میک مک ارائه شده است (جدول ۳) (شکل ۵).

در تحلیل تأثیرگذاری غیرمستقیم متغیرها، کل رابطه‌های قابل ارزیابی بین آن‌ها مشخص می‌گردد که ۹ عامل شامل اشتغال زایی روستاها، امنیت روستاها، حفظ محیط زیست روستاها، گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها، صنایع دستی و تولیدات روستایی، امکانات اقامتی روستاها، امکانات بهداشتی روستاها، رفتار و برخورد ساکنین روستاها، بافت سنتی روستاها دارای شدید ترین تأثیرگذاری غیرمستقیم هستند. در نمودار زیر وضعیت عوامل مورد تحلیل نشان داده شده است (شکل ۴).

در تحلیل نقشه‌های تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم ۱۲ عامل مشخص می‌گردد که عوامل "حفظ محیط زیست روستاها" و "امکانات بهداشتی روستاها" از متغیرهای ورودی

Indirect influence graph

- Weakest influences
- Weak influences
- Moderate influences
- Relatively strong influences
- Strong influences

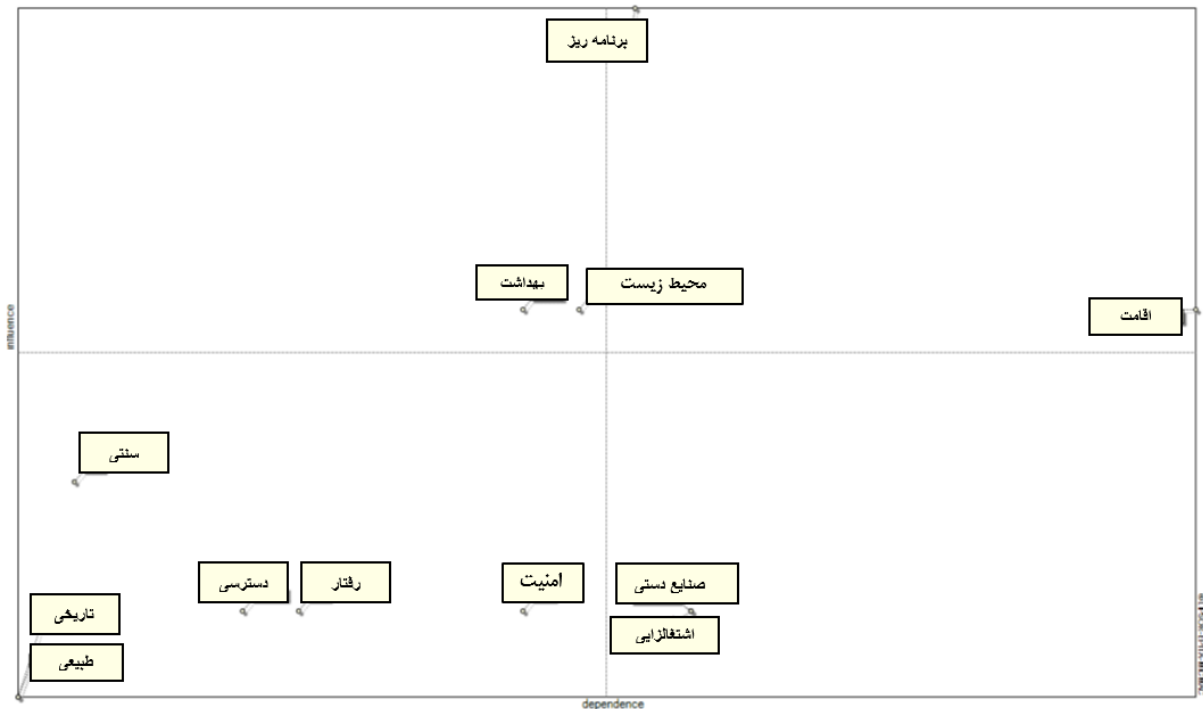
شکل ۴. نمودار تأثیرگذاری غیرمستقیم متغیرها

جدول ۳. تعیین نوع و وضعیت عوامل در نقشه های تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم

ردیف	عامل	نوع عامل
۱	اشتغالزایی روستاها	وابسته
۲	امنیت روستاها	مستقل
۳	حفظ محیط زیست روستاها	ورودی
۴	گردشگری برنامه ریزی شده در روستاها	دو وجهی
۵	جاذبه های طبیعی روستاها	مستقل
۶	جاذبه های تاریخی روستاها	مستقل
۷	صنایع دستی و تولیدات روستایی	وابسته
۸	امکانات اقامتی روستاها	دو وجهی
۹	امکانات بهداشتی روستاها	ورودی
۱۰	حمل و نقل و دسترسی به روستاها	مستقل
۱۱	رفتار و برخورد ساکنین روستاها	مستقل
۱۲	بافت سنتی روستاها	مستقل

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

Direct influence / dependence map

شکل ۵. نقشه تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم

(جدول ۴).

نتیجه‌گیری

صنعت گردشگری ایران بر خلاف پتانسیل بالای آن بخصوص در مناطق روستایی توانسته است نقش خود را به عنوان یک عامل توسعه اقتصادی کشور و معرفی ایران به عنوان یک کشور توریستی، فرهنگی به خوبی ایفا نماید. از این رو پژوهش حاضر با هدف توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر استان اردبیل صورت پذیرفت که در ادامه به یافته‌ها و نتایج حاصل از این پژوهش اشاره می‌گردد. نتایج اصلی این پژوهش نشان می‌دهد عامل گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها به عنوان عامل ورودی (اصلی) با بالاترین قدرت تعیین‌کنندگی در جایگاه نخستین پیشران‌های کلیدی برای توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر از دیدگاه هیات خبرگان است. همچنین عامل بافت سنتی روستاها به عنوان دومین عامل و عوامل "جاذبه‌های طبیعی روستاها"، "جاذبه‌های تاریخی روستاها" و "امکانات بهداشتی روستاها" به عنوان سومین عامل مؤثر در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر تعیین گردیدند

پس از شناسایی نوع هر عامل و وضعیت آن‌ها در نقشه تحلیل اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم، لازم است اندازه کمی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به تفکیک مستقیم و غیرمستقیم بودن مشخص شود. این اقدام جهت تشخیص اندازه تأثیر هر عامل به عنوان عامل کلیدی توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر صورت می‌پذیرد. نتایج این تحلیل در جداول زیر ارائه شده است. نتایج میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم نشان می‌دهد عامل "گردشگری برنامه‌ریزی شده در روستاها" به عنوان عامل ورودی (اصلی) با بالاترین قدرت تعیین‌کنندگی در جایگاه نخست عوامل کلیدی برای توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر از دیدگاه هیات خبرگان است. همچنین عامل "بافت سنتی روستاها" به عنوان دومین عامل و عوامل "جاذبه‌های طبیعی روستاها"، "جاذبه‌های تاریخی روستاها" و "امکانات بهداشتی روستاها" به عنوان سومین عامل مؤثر در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر تعیین گردیدند

جاذبه‌های طبیعی روستاها، جاذبه‌های تاریخی روستاها و امکانات بهداشتی روستاها به عنوان سومین عامل مؤثر در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر تعیین گردیدند.

جدول ۴. عوامل کلیدی شناخته شده در توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر

ردیف	متغیر	اثرهای مستقیم		اثرهای غیرمستقیم	
		میزان تأثیرگذاری مستقیم	میزان تأثیرپذیری مستقیم	میزان تأثیرگذاری غیرمستقیم	میزان تأثیرپذیری غیرمستقیم
۱	اشتغال‌زایی روستاها	۱۰	۱۷	۵۱۲۲۰۹۲	۸۳۷۰۷۲۲
۲	امنیت روستاها	۱۰	۱۴	۴۸۷۳۴۰۲	۷۲۸۹۵۸۰
۳	حفظ محیط زیست روستاها	۱۷	۱۵	۸۱۰۷۸۰۰	۷۲۹۹۳۳۹
۴	گردشگری برنامه ریزی شده در روستاها	۲۴	۱۶	۱۰۸۰۹۷۶۰	۷۲۸۶۸۱۷
۵	جاذبه های طبیعی روستاها	۸	۵	۴۳۲۷۲۱۶	۲۶۰۹۹۸۳
۶	جاذبه های تاریخی روستاها	۸	۵	۴۵۲۴۶۸۶	۲۶۰۹۴۱۳
۷	صنایع دستی و تولیدات روستایی	۱۰	۱۷	۴۷۷۷۱۹۰	۷۹۱۴۱۶۱
۸	امکانات اقامتی روستاها	۱۷	۲۶	۷۹۱۲۳۷۵	۱۱۰۷۵۳۰۰
۹	امکانات بهداشتی روستاها	۱۷	۱۴	۷۸۷۳۵۰۹	۶۹۰۴۷۹۳
۱۰	حمل و نقل و دسترسی به روستاها	۱۰	۹	۵۱۳۰۴۱۲	۵۰۸۴۳۲۵
۱۱	رفتار و برخورد ساکنین روستاها	۱۰	۱۰	۴۹۰۴۳۳۲	۶۰۲۴۳۷۶
۱۲	یافت سنتی روستاها	۱۳	۶	۶۶۷۶۸۱۷	۲۵۷۵۵۹۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

دارد؛ لذا ضرورت ایجاد می‌کند، بهره‌برداری مناسب و توسعه زیرساخت‌های آن فراهم گردد. با توجه به آنکه نقش اقتصادی گردشگری در توسعه روستایی دارای اهمیت است، باید، نیازها و تقاضاهای جدیدی از سوی گردشگران و جامعه میزبان مطرح می‌شود، مورد توجه قرار گیرد و خدمات، امکانات و کالاهای نسبت به تقاضا افزایش پیدا کند. در این راستا رونق گردشگری، محیط روستا را تبدیل به یک محیط پویا می‌نماید. بنابراین شناخت ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، محیطی و کالبدی و اثراتی که بر جامعه روستایی دارد، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در این راستا باید از توان‌های گردشگری استفاده بهینه به عمل آید، زیرا روستاهای این ناحیه با دارا بودن توانمندی‌های توسعه گردشگری، قابلیت تبدیل شدن به مناطق جذب گردشگر را دارند. به همین منظور برای رسیدن به توسعه پایدار، همکاری و مسئولیت‌پذیری کلیه اجزا صنعت گردشگری مانند روستائیان، مسئولان و گردشگران را می‌طلبد.

با شناسایی پیشران‌های گردشگری در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و محیطی آن و اثراتی که بر جامعه روستایی دارد، ضمن توجه به پتانسیل‌های طبیعی، چشم اندازه‌های اکولوژیکی، منابع محیطی سودآور و جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی، از جنبه‌های اقتصادی نیز تأثیر زیادی بر توسعه روستاها داشته و زمینه اشتغال و کسب درآمد در سطح نقاط روستایی را فراهم می‌نماید. به دنبال آن با توسعه مناطق روستایی و ارتقای استانداردها، از طریق ایجاد زیرساخت‌های لازم، زمینه تثبیت جمعیت در روستاها و جلوگیری از مهاجرت روستائیان به شهرها، و همچنین ساماندهی و رفع مشکل این قشر فراهم خواهد شد. یکی دیگر از عوامل کلیدی مؤثر بر آینده گردشگری روستایی، وجود چشمه‌های آب گرم در این شهرستان است که به عنوان جاذبه طبیعی منحصر به فرد در منطقه در نظر گرفته می‌شود و هر ساله پذیرای گردشگران بسیاری از نقاط مختلف است و زمینه توسعه این صنعت را در آینده به دنبال

اهداف، مقاصد، امیدها، نگرانی‌ها و آرزوها پیشران‌های اقداماتی فعلی ما هستند. با کاربست اولویت‌های توسعه گردشگری روستاهای شهرستان نیر، یک عزم همگانی مبتنی بر مدیریت یکپارچه صورت پذیرد تا زمینه توسعه گردشگری روستایی ایجاد شود. همچنین همکاری دهیاری‌ها و بخشداری‌ها با اداره کل میراث، صنایع دستی و گردشگری استان اردبیل می‌تواند هم‌افزایی و برنامه‌ریزی مناسبی جهت کاربردی نمودن نتایج این تحقیق ایفا نمود. در زمینه مدیریت و برنامه‌ریزی در حوزه گردشگری روستایی نیاز به برنامه‌های جامع بلند و کوتاه مدت است و پیشنهاد می‌گردد که مدیریت گردشگری روستایی در شهرستان نیر، زیر نظر هیأتی از مدیران و افراد خبره و اهل فن در این زمینه، با سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی تشکیل شود و برنامه جامع گردشگری روستایی زیر نظر آن‌ها با مشاوره متخصصین تهیه گردد.

بنابراین می‌توان بیان نمود وجود مشکلات فراوان در راه توسعه روستایی شهرستان و کمبود پتانسیل‌های لازم در جهت توسعه بخش کشاورزی، صنعت گردشگری می‌تواند نقش مؤثری در رونق بخشیدن به اقتصاد روستا و گام مؤثری در جهت توسعه روستایی منطقه مورد مطالعه باشد. در حالی که با توجه به توان‌ها و پتانسیل‌های منطقه مورد نظر هنوز هیچ برنامه‌ای جهت توسعه گردشگری روستایی تدوین نشده است. توسعه صنعت گردشگری در نواحی روستایی مورد مطالعه به عنوان یک استراتژی جدید توسط جوامع محلی، عوامل سیاسی و برنامه‌ریزان که به عنوان عوامل مهم اصلاح مناطق روستایی به شمار می‌آیند، می‌تواند نقش عمده‌ای در توسعه این نواحی داشته باشد. اندیشیدن درباره‌ی آینده برای کارها و اقدامات کنونی انسان امری ضروری است. واکنش بدون اندیشیدن به آینده امکان‌پذیر نیست. بدین ترتیب، تصویرهای آینده از جمله آرمان‌ها،

منابع

- استان یزد). نشریه علمی پژوهشی مدیریت فردا، ۱۹ (۶۲)،
 ۱۸۰-۱۶۳. <https://www.sid.ir/paper/390337/fa>
- تقوایی، م. و حسینی‌خواه، ح. (۱۳۹۶). برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده پژوهی و سناریو نویسی (مطالعه موردی: شهر یاسوج). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۶ (۲۳)، ۳۰-۸.
<https://doi.org/10.22080/jtpd.2018.1762>
- جعفری، الف.، شریفی‌فر، ف. و علم، ش. (۱۳۹۸). نقش آفرینی زنان در مدیریت ورزش کشور با رویکرد آینده پژوهی. مطالعات مدیریت ورزشی (پژوهش در علوم ورزشی)، ۱۱ (۵۸)، ۳۸-۱۷.
<https://doi.org/10.22089/smrj.2019.7705.2658>
- جعفری، ف.، موذنی، م. و بدلی، الف. (۱۳۹۹). آینده پژوهی تغییرات کاربری اراضی شهری در کلان شهر تبریز. برنامه-

- اخوان کاظمی، م. و نیکونهاد، الف. (۱۳۹۸). آینده پژوهی توسعه سیاسی در ایران بر مبنای تحلیل بازدارنده‌ها. سیاست، ۴۹ (۳)، ۶۰۶-۵۸۷.
<https://doi.org/10.22059/jpq.2019.240870.1007125>
- ایمانی، ب.، ناصری منش، ع. و مهدی، ع. (۱۳۹۷). بررسی و تحلیلی بر نقش و جایگاه آئین‌های بومی و سنتی در توسعه پایدار گردشگری روستایی (مورد مطالعه: منطقه سوادکوه در استان مازندران). نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی (جغرافیای انسانی)، ۱۰ (۲)، ۱۰۵-۸۷.
<https://doi.org/20.1001.1.66972251.1397.10.2.5>
- بابایی میبیدی، ح.، گودرزی، غ.، آذر، ع. و عزیززی، ف. (۱۳۹۹). طراحی مدل آینده نگاری توسعه پایدار منطقه‌ای با رویکرد برنامه‌ریزی سناریو مبنا و سیستم دینامیک (مورد مطالعه:

https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_1379.html?lang=fa

طاهری دمنه، م. و نادری خورشیدی، ع. (۱۳۹۳). آینده‌نگاری منابع انسانی در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران با استفاده از روش تلفیقی سناریوپردازی و تحلیل اثرات متقاطع. فصلنامه علمی منابع انسانی ناجا، ۵ (۳۶)، ۵۰-۲۹. <https://ecc.isc.gov.ir/showJournal/22285/63457>
کارگزاران زنوزی، ق.، عزت‌پناه، ب. و ولیزاده، ر. (۱۳۹۹). شناسایی و تحلیلی بر پیشران‌های مؤثر در توسعه آینده صنعت گردشگری تجاری بارهیافت آینده‌پژوهی (نمونه موردی: شهرجلفا). نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۲ (۲)، ۱۷۳-۱۵۳.

https://geography.garmsar.iau.ir/article_672303.html

ملک، م. و کلانتری، م. (۱۳۹۳). تحلیل فضایی و سطح‌بندی جاذبه‌های گردشگری و زیرساخت ارتباطی و شبکه‌ی راه در مناطق کویری ایران (مطالعه موردی: شهرستان خور و بیابانک). مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۵ (۱۷)، ۷۰-

https://jargs.hsu.ac.ir/article_161367.html ۵۳

معدنی، ج؛ تقوی، الف. (۱۴۰۱). اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی، مطالعه موردی: روستاهای پیرامون شهر سرعین، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱۱ (۲)، ۲۴۹-۲۳۳. <https://doi.org/20.1001.1.23222131.1401.11.40.11.6>

ویسی، ف.، صفیاری، ر.، منوچهری، س. (۱۳۹۸). پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری نواحی روستایی با تأکید بر آینده‌پژوهی، مورد مطالعه: بخش اورمان شهرستان سروآباد، مطالعات اجتماعی گردشگری، ۷ (۱۴)، ۷۲-۴۷.

<https://www.sid.ir/paper/363958/fa>

Flemlsaeter, F., Stokowski, P., & Frisvoll, S. (2020). The rhythms of canal tourism: Synchronizing the host-visitor interface.

ریزی فضایی، ۱۰ (۲)، ۲۲-۱.

<https://doi.org/10.22108/sppl.2019.114581.1329>

حیدری ساربان، و. (۱۳۹۶). بررسی اثرات گردشگری در توسعه اجتماعی مناطق روستایی، مورد مطالعه: شهرستان مشگین شهر. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۷ (۲۵)، ۱۸۶-۱۷۱. https://gps.gu.ac.ir/article_54248.html
حیدری، م.ت.، رحمانی، م.، خانمرادی، س. و حقی، ی. (۱۴۰۰). تبیین راهبردی پیشران‌های رقابت‌پذیری گردشگری در دستیابی به بازارهای هدف گردشگری، مورد مطالعه: استان زنجان. فصلنامه علمی پژوهشی گردشگری و توسعه، ۱۰ (۳)، ۴۹-۳۵.

<https://doi.org/10.22034/jtd.2020.223240.1987>

زالی ن. و عطریان، ف. (۱۳۹۵). تدوین سناریوهای توسعه‌ی گردشگری منطقه‌ای براساس اصول آینده پژوهی (مورد مطالعه: استان همدان). مجله آمایش سرزمین، ۸ (۱)، ۳۱-۱۰

<https://doi.org/10.22059/jtcp.2016.59147.107>

زالی، ن. (۱۳۹۰). آینده‌نگاری راهبردی و سیاست‌گذاری منطقه-ای با رویکرد سناریونویسی. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۰ (۴)، ۵۴-۳۳.

<https://doi.org/20.1001.1.17350727.1390.14.54.2.0>

سبحانی، ن.، بیرانوندزاده، م.، گرامی طیبی، م. و صیدبیگی، ص. (۱۳۹۷). واکاوی فضایی احساس امنیت شهروندان در فضاهای شهری با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: شهر خرم‌آباد). مجله جغرافیای اجتماعی شهری، ۵ (۲)، ۴۹-۳۱. <https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1967.31>

شمس، ش.، حسینی، الف. و خورشیدیان، ر. (۱۳۹۵). تحلیل و ارزیابی کاربرد روش تحلیل سلسله مراتبی فازی در اولویت‌بندی سناریوهای توسعه گردشگری روستایی. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۵ (۱۸)، ۱۷۸-۱۵۸.

- UNWTO. (2022). *Tourism Enjoys Strong Start To 2022 While Facing New Uncertainties*.
<https://www.unwto.org/news/tourism-enjoys-strong-start-to-2022-while-facing-new-uncertainties>.
- Wei, G., & Shanshan, C. (2017). Using Tourism Carrying Capacity to Strengthen UNESCO Global Geopark Management in Hong Kong. *Geoheritage*, 1-12, <https://doi.org/10.1007/s12371-017-0262-z>.
- Yabuta, M., & Scott, N. (2010). A theoretical framework of the dynamic property of the tourism destination network. *University of Queensland*, 143.
- Yu, P., Zhang, J., Wang, Y., Wang, Ch., & Zhang, H. (2020). Can tourism development enhance livelihood capitals of rural households? Evidence from Huangshan National Park adjacent communities, China. *Science of The Total Environment*, 748, <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.141099>
- Journal of Rural Studies*, 78: 199-210. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.06.010>
- Kapera, I. (2018). Sustainable tourism development efforts by local governments in Poland, *Sustainable Cities and Society*, 40(3), 581-588. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2018.05.001>
- Quandt, C., Ferraresi, A., Kudlawicz, C., Martins, J., & Machado, A. (2017). Social innovation practices in the regional tourism industry: Case study of a cooperative in Brazil. *Social Enterprise Journal*, 13(1), 78-94. <https://doi.org/10.1108/SEJ-12-2015-0038>
- Shekari, F., Ziaee, M., Faghihi, A., & Jomehpour, M. (2022). Nomadic livelihood resilience through tourism. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 3 (1), 100034. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2022.100034>
- Stokowski, P.A., Kuentzel, W.f., Derrien, M.M., & Jakobcic, Y.L. (2021). Social, cultural and spatial imaginaries in rural tourism transitions. *Journal of Rural Studies*, 87: 243-253. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.09.011>